

iV4j

OPAS YRITTÄJYYSVALMENNUS

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Opas - YRITTÄJYYSVALMENNUS

Julkaistu

helmikuu 2019

Kirjoittajat

PARTAS (IRLANTI)

UNIVERSITY OF UTRECHT (ALANKOMAAT)

SBH SÜDHOST GmbH (SAKSA)

EURO-NET (ITALIA)

GODESK S.R.L. (ITALIA)

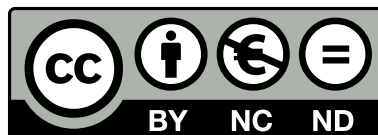
FA-MAGDEBURG GmbH (SAKSA)

OMNIA (SUOMI)

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

IV4J Erasmus+ Projekt 2016-1-DE02-KA202-003271 Hanke on Euroopan komission rahoittama.
Tämä julkaisu on hankeverkoston toimijoiden laatima, ja Euroopan komissio tai kansalliset toimistot
eivät vastaa julkaisun sisällöstä.

Some materials, referred to in copyright law as “works”, are published under a Creative Commons Licence (licence type: Attribution-Non-commercial-No Derivative Works) and may be used by third parties as long as licensing conditions are observed. Any materials published under the terms of a CC Licence are clearly identified as such.

© This article was published by iv4j.eu and vetinnovator.eu/ under a Creative Commons Licence .
For more information, please visit www.bibb.de.

link to the direct Internet address (URL) of the material in question: <http://vetinnovator.eu/>

link to the Creative Commons Licence referred to: <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.de>

link to the BIBB page containing licence information: <http://www.bibb.de/cc-lizenz>

Contents

Yleiskatsaus	7
Johdanto	9
Luku 1. Yrittäjyyskasvatukseen liittyvät linjaukset ja käytänteet Euroopassa ja hankkeen partnerimaissa	11
1.1 Eurooppalainen ulottuvuus	13
1.2 Suomi	14
1.3 Italia	17
1.4 Alankomaat	17
1.5 Saksa	18
1.6 Irlanti	19
1.7 Tanska	20
Luku 2. Yrittäjän henkilökohtaiset ominaisuudet ja taidot	23
2.1 EntreComp, yrittäjyysosaamisen viitekehys	25
2.2 Harvard 2016: Tutkimus taidoista ja ominaisuuksista	26
2.3 IV4J-hankkeen suosituksia	28
Luku 3. Yrittäjyystietoisuus työllistymisen mahdollistajana	31

Luku 4.	Työkalupakki	39
Luku 5.	Käytännön vinkkejä ja projekteja	49
Luku 6.	Soveltaminen käytäntöön	55

Yleiskatsaus

Yleiskatsaus

Tämän manuaalin tavoitteena on tarkastella ammatilliseen koulutukseen liittyvää yrittäjyysvalmennusta ja -kasvatusta EU-maissa sekä tunnistaa innovaatioita hankkeen partnerimaissa. Viitekehys tarkastelulle liittyy viimeaikaisiin tutkimuksiin sekä opettajille ja opiskelijoille suunnattuun työkalupakkiin, jonka tarkoituksena on edistää yrittäjyyteen liittyviä opintoja partnerimaissa.

Yleisesti voidaan todeta, että yrittäjyysvalmennus on parhaimmillaan silloin, kun sitä ”opetetaan” uudenlaisin menetelmin, kun oppiminen on työelämälähtöistä, oppija on itseohjautuva omassa yrittäjyyteen johtavassa oppimisprosessissaan ja kun kansallisella tasolla kannustetaan yrittäjyyskasvatukseen niin koulutuspoliittisesti kuin sosiaalisesti. Tutkimusten mukaan Suomi ja Tanska ovat tässä edelläkävijöitä, mutta vastaavasti Irlannissa ja Italiassa tehdään merkittävää työtä nuorten, eri oppijaryhmien ja akateemisesti koulutettujen tahoilla.

Työkalupakki on kehitetty tukemaan ammatillisia kouluttajia oppijoiden valmentamisessa, ja se pohjautuu erityisesti ”Business Canvas” -malliin, mutta siinä on myös elementtejä suomalaisesta Yrityskylä-hankeesta, Hackathon-menetelmästä sekä IV4J-hankkeessa aiemmin tuotetuista luovan ongelmanratkaisun sekä pelillisyyden menetelmistä. Työkalupakkiin kuuluu myös täydentäviä huomioita, käytännöllisiä vinkkejä sekä aiheeseen liittyviä hankekuvauksia.

Johdanto

IV4J-hankkeessa saadut pääasialliset johtopäätökset yrittäjyysvalmennuksesta, linjauksista ja käytänteistä ovat seuraavat:

1. Yrittäjyysvalmennuksessa on maiden välisiä eroja opetuksessa, linjauksissa sekä menetelmissä, ja niillä on merkittävä vaikutus kyseisten maiden ammatillisessa koulutuksessa opiskelevien työllistymiseen. Monissa käytänteissä yhdistyy työpaikalla ja oppilaitoksessa tapahtuva oppiminen.
2. Eurooppalaisella tasolla voidaan havaita uudistuvia näkemyksiä muutoksesta, jossa siirrytään varsinaisesta yritystoiminnan osaamisen kehittamisestä kohti yrittäjämäisen asenteen omaksumista.

Irlannissa toteutettu kansallinen arviointi yrittäjyysvalmennuksesta eri koulutusasteilla (GEM report) tehtiin vuonna 2016, seuraavassa kuvattu tilanne osassa maista:

Tulos	Maa
Korkea (7.5 - 8.5)	-
Korkea (6.5- 7.5)	-
High (5.5 - 6.5)	Viro, Ranska, Alankomaat, Sveitsi
Keskitaso (4.5 - 5.5)	Itävalta, Kypros, Suomi, Italia, Latvia, Makedonia, Portugali, Slovakia
Matala (3.5 - 4.5)	Saksa, Irlanti, Kreikka, Ruotsi, Iso-Britannia, Espanja. Slovenia, Unkari, Bulgaria, Kroatia
Matala (2.5 - 3.5)	Puola
Verrokkimaat	Australia (4), Kanada (5), Yhdysvallat (5)

Ylläkuvattu tilanne sekä eri tahoille tehdyt haastattelut osoittavat, että Suomi, Norja ja Tanska ovat kärkimaita ammatillisessa koulutuksessa työllistymisen näkökulmasta. Tätä on perusteltu sillä, että kyseisissä maissa on luotu yrittäjyyskasvatuksen koulutusrajoja ja -aloja leikkaavia kansallisia linjauksia perusasteen, toisen asteen ja korkeakoulujen kesken.

Myös merkittävä strateginen vaikutus on Tanskassa ja Lontoossa olevilla kansallisilla organisaatioilla, jotka tuottavat valmennusmateriaalia ja koulutusta edistääkseen yrittäjyysvalmennuksen strategioita.

Muita perusteluja on löydetty kulttuurisista ja taloudellisista yhteyksistä yrittäjyyden ja yrittäjyysvalmennuksen edistämiseksi. Tanskalaisen tutkimuksen mukaan ammatilliset opiskelijat kiinnittyvät opintoihin, toimivat kiinteämmässä vuorovaikutuksessa muiden opiskelijoiden kanssa ja menestyvät paremmin opinnoissaan, mikäli he ovat osallistuneet yrittäjyyskoulutukseen osana opintojaan (ks. huomautus 2).

Merkittävänä uhkatekijänä ammatillisen koulutuksen yrittäjyyskasvatuksen edistämiseksi pidetään rajoittumista tiedon jakamiseen yrityksen perustamiseen liittyvien ”teknisten” asioiden osalta ilman että painotetaan ongelmanratkaisutaitojen kehittämistä tai vahvistetaan oma-aloitteellista toimintaa.

Huomautus 1:

Vuonna 2018 pidettyihin tapaamisiin ja haastatteluihin osallistuivat professori Tom Cooney (Dublin Institute of Technology), Michael Moriarty ja Joan Russell (ETBI, Irlanti) sekä Paul Fitzsimmons (yksi Irlannin GEM-raportin kirjoittajista).

Huomautus 2:

Yrittäjyyskoulutuksen vaikutus Tanskassa (2014)

<http://eng.ffe-ye.dk/media/785760/impact-of-ee-in-denmark-2014.pdf>

Johtopäätöksiä - Yrittäjyyskasvatus:

- yrittäjyyden vahvistaminen yhdellä koulutustasolla vahvistaa yrittäjyysopintojen jatkamista seuraavilla tasoilla
- vahvistaa oppilaiden ja opiskelijoiden kiinnostusta ryhtyä yrittäjäksi
- vaikuttaa oppilaiden ja opiskelijoiden yrittäjämäiseen käyttäytymiseen myös opintojen ulkopuolella
- johtaa parempipalkkaisiin tehtäviin myöhemmin työelämässä, niin yrittäjänä kuin työntekijänä
- vahvistaa oppilaiden ja opiskelijoiden luottamusta omiin yrittäjätaitoihin
- lisää mahdollisuutta ryhtyä jossain vaiheessa yrittäjäksi
- lisää mahdollisuutta toimia yksityisen yrityksen johtotehtävissä.

**Luku 1. Yrittäjyyskasvatukseen
liittyvät linjaukset ja
käytännöt Euroopassa ja
hankkeen partnerimaissa**

1.1 Eurooppalainen ulottuvuus

Euroopan komission yrittäjyyskasvatuksen toimintasuunnitelma 2020 (EC 2013) - tavoitteena on tuottaa käytännönläheisiä ja kokemuksellisia oppimisen menetelmiä, jotka linkittyvät todelliseen elämään.

Yrittäjyyskasvatuksen toimintasuunnitelma on Euroopan Unionin tarjoama vastaus Eurooppaa kohdanneisiin taloudellisiin haasteisiin. Sen tavoitteena on helpottaa uusien yritysten perustamista sekä luoda olemassa oleville yrittäjille aiempaa parempia toimintaympäristöjä.

Toimintasuunnitelmassa 2020 tunnistetaan kolme merkittävää toimenpiteiden kohdetta:

1. yrittäjyyskasvatus ja -valmennus tukemaan yritysten kasvua ja lukumäärää
2. olemassa olevien esteiden poistaminen ja yrittäjien tukeminen yritystoiminnan kriittisissä vaiheissa
3. Yrittäjyyteen kannustavan kulttuurin luominen Eurooppaan ja uuden yrittäjien sukupolven tukeminen

Toimintasuunnitelmaa avaintoimintoihin seurataan Komission toimesta.

ENTREPRENEURSHIP EDUCATION – A ROAD TO SUCCESS’ (Komissio, 2015) – tutkimus kansallisista käytänteistä ja hankkeista

Vuonna 2013 käynnistettiin selvitys, johon koottiin tutkimuksia yrittäjyyskasvatukseen liittyen, Raportti esittelee 91 selvitystä 23 eri maasta. 84 selvitystä liittyi aloitteisiin ja toimenpiteisiin kansallisilla tasoilla, ja seitsemän puolestaan kansainvälisellä tasolla tehtäviin yhteistyöhankkeisiin.

Johtopäätöksenä selvitystyön pohjalta todettiin, että yrittäjyyskasvatuksella on merkitystä opiskelijoiden myöhempään käyttäytymiseen: yrittäjyyskasvatukseen osallistuneet opiskelijat perustivat useammin oman yrityksen, olivat innovatiivisempia sekä menestyivät paremmin kuin ne yrittäjät, jotka eivät olleet saaneet yrittäjyysvalmennusta /-kasvatusta. Yrittäjyyskasvatukseen osallistuneet työllistyivät todennäköisemmin sekä saivat vakituisen työpaikan, parempia tehtäviä sekä parempaa palkkaa.

Opiskelijat, jotka osallistuivat useampiin toimenpiteisiin, hyötyivät myös eniten aikaa myöten. Hyöty ei rajoittunut kuitenkaan opiskelijoihin, vaan se voitiin havaita niin oppilaitostasolla kuin yhteiskunnallisellakin tasolla.

EC – ‘RETHINKING EDUCATION’ – Euroopan komissio kutsui jäsenvaltioita edistämään yrittäjyyteen liittyviä taitoja peruskoulusta korkeakoulutasolle (2012)

Euroopan komission “Rethinking education”-julkaisussa komissio esittää jäsenvaltioille kutsun edistää yrittäjyystaitoja uudenlaisten ja luovien opetusmenetelmien kautta peruskoulusta korkeakoulutasolle niin, että ammatillisena tavoitteena voisi olla oman yrityksen perustaminen.

Raportin päätelmänä oli, että kaikkiin opiskeltaviin aineisiin ja kaikille koulutustasoille tulisi liittää todelliseen elämään perustuvaa oppimista, joka linkittyy ongelmanratkaisutaitoihin sekä yrityskontakteihin. Toisin sanoen kaikkien nuorten tulisi saada vähintään yksi yrittäjyyteen liittyvä konkreettinen oppimiskokemus ennen oppivelvollisuuden päättymistä. Ammatilliseen koulutukseen on juurtunut vahvasti työpaikalla tapahtuvan oppimisen ja teoreettisten opintojen yhdistelmä.

Sitouttamalla yrityksiä koulutuksen ja työpaikalla tapahtuvan oppimisen jaksojen suunnitteluun ja toteutukseen voidaan vastata aiempaa vahvemmin työmarkkinoiden tarpeisiin sekä edistää työllistymistä ja yrittäjyyttä.

Esimerkiksi Italiassa koulutusreformin toteuttamisen jälkeen työpaikalla tapahtuva oppiminen (alternanza scuola-lavoro) on pakollista osana lukio-opintoja.

1.2 Suomi

Suomi – Koulutuksen yrittäjyyslinjaukset 2017, Opetus- ja kulttuuriministeriö

Opetus- ja kulttuuriministeriö laati vuonna 2017 Koulutuksen yrittäjyyslinjaukset julkaisun. Se kattaa kaikki koulutustasot Suomessa. Julkaisun linjauksia on viety käytännön tasolle ammatillisen koulutuksen reformin yhteydessä tammikuusta 2018 lähtien.

Reformin tavoitteena on siirtyä tarjontalähtöisestä lähestymisestä kysyntälähtöiseen malliin, jolloin koulutuksesta tehdään osaamisperusteista sekä asiakaslähtöistä: jokaiselle opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen opintopolku joka johtaa joko kokonaisen tutkinnon suorittamiseen tai tietyn osaamisalueen kehittämiseen.

Läheisen yhteistyön ja vuoropuhelun työelämän kanssa uskotaan varmistavan sen, että koulutuksen järjestäjät tulevat aiempaa tietoisemmiksi työelämän osaamisvaatimuksista ja muutoksista.

Digitaalisilla oppimisympäristöillä ja uusilla pedagogisilla menetelmillä on entistä suurempi rooli oppimisessa.

Suomen opetus- ja kulttuuriministeriö osallistui vuosina 2015-2018 (01/2015-01/2018) kansainväliseen tutkimukseen nimeltä ”Cluster for Entrepreneurship Education (ICEE). Tutkimuksen tavoitteena oli luoda ymmärrys siitä, miten Euroopan komission asettamiin tavoitteisiin päästään (siitä, että kaikkien jäsenmaiden nuorten pitäisi saada mahdollisuus yrittäjyyskasvatukseen tai -kokemukseen ennen oppivelvollisuuden päättymistä). ICEE-tutkimuksen loppuraportti julkaistiin alkuvuodesta 2018.

<http://minedu.fi/yrittajyysslinjaukset> - in Finnish

<http://minedu.fi/documents/1410845/4363643/Entrepreneurship-for-Education-Guidelines.pdf/ad2a7ecc-ae1b-4460-8fc6-d394e9a0a23a/Entrepreneurship-for-Education-Guidelines.pdf.pdf>
- in English

<http://jaeurope.org/education/eu-projects/41-innovation-cluster-for-entrepreneurship-education.html>

<http://icee-eu.eu/component/attachments/?task=download&id=623:ICEE-final-report>

http://minedu.fi/en/policies-and-development_vet

Suomi, 'Yrittäjyys- ja innovaatiokapasiteetti korkeakouluissa ja ammatillisessa koulutuksessa' (KARVIN arviointityö) – kokoelma käytäntöjä sekä kehittämistarpeita ja trendejä

Arvioinnin tarkoituksena on nostaa esiin tekijöitä, jotka edistävät tai haittaavat yrittäjyyttä ja innovaatioita ammatillisen koulutuksen sekä korkeakoulujen toimintakulttuureissa. Arvioinnissa keskitytään opiskelijoiden, koulutuksen järjestäjien ja yrittäjien näkemyksiin. Samalla luodaan mahdollisuuksia vuoropuheluun yhteisten näkemysten edistämiseksi sekä vuorovaikutuksen lisäämiseksi eri toimijatasoilla. Selvityksen tuloksia julkaistaan projektin aikana erilaisissa tilaisuuksissa sekä yhteenvedoissa, joita jaetaan mm. koulutuksen järjestäjille. Toiminta toteutetaan neljässä vaiheessa. Lopullisessa raportoinnissa huomioidaan kohderyhmien tarpeita tuottamalla suosituksia siitä, miten esiin nouseviin haasteisiin ja mahdollisuuksiin tulisi vastata.

<https://karvi.fi/en/event/entrepreneurship-innovative-capacity-higher-education-vocational-education-training/>

<https://karvi.fi/event/yrittajyyss-ja-innovaatiotoiminta-amatillisessa-koulutuksessa-ja-korkeakouluissa-yrtti-hanke/>

<https://karvi.fi/app/uploads/2017/09/Hankesuunnitelma-Yrtti-final.pdf>

https://karvi.fi/app/uploads/2017/09/Yrtti_Two pager.pdf

Ammatillisen koulutuksen reformi Suomessa – osaamisperusteinen ja asiakaslähtöinen lähestymistapa

Ammatillisen koulutuksen reformin myötä Suomessa työpaikalla tapahtuvan oppimisen merkitys on huomattava. Reformin tavoitteena on vastata aiempaa paremmin työelämän muutoksiin sekä tulevaisuuden osaamistarpeisiin. Henkilökohtaiset opintopolut luodaan niin nuorille opiskelijoille kuin myös jo työelämässä oleville aikuisille opiskelijoille. Työpaikalla tapahtuvan oppimisen merkitys kasvaa ja uudet koulutussopimukset tukevat oppimista. Opiskelijoiden ohjausta työpaikoilla tuetaan ja vahvistetaan opettajien ja työpaikkaohjaajien välisen yhteistyön kautta. Tämän vuoropuhelun uskotaan antavan eri osapuolille mahdollisuuksia oppia toinen toiselta sekä luoda oppimisympäristöjä, jotka innostavat ja tukevat yrittäjämäistä toimintaa sekä toisilta oppimista. Yrittäjämäinen lähestymistapa onkin ammatillisen koulutuksen reformin yksi keskeisistä näkökulmista.

Läheinen yhteistyö ja vuorovaikutus työelämän kanssa auttaa koulutuksen järjestäjiä ennakoimaan aiempaa tehokkaammin työelämään liittyviä muutoksia. Merkittäviä piirteitä tämän päivän

työelämässä ovat itsenäinen ja tulossuuntautunut työote sekä työntekijän aloitteellisuus. Jatkuvasti muuttuvassa ja monitasoisessa työelämässä myös yrittäjämäinen asenne on tärkeä. Luovaa ajattelua tarvitaan, kuten myös pelottomuus virheitä kohtaan – nämä ominaisuudet helpottavat opiskelijoiden toimimista oikeassa työelämässä. Toiminnallinen oppiminen onkin yksi merkittävistä pedagogisista menetelmistä näiden taitojen saavuttamiseksi.

http://minedu.fi/en/article/-/asset_publisher/ammattillisen-koulutuksen-reformi-uudistaa-koulutuksen-vastaamaan-opiskelijoiden-ja-tyoelaman-tarpeita

<https://www.omnia.fi/uutiset/veli-matti-lamppu-uutta-osaamista-tuettava-jatkuvasti>

English versions of contracts:

<http://minedu.fi/documents/1410845/5970275/Koulutussopimusmalli+EN/d0d124cf-c0e7-4e38-b626-013d7c7931d4/Koulutussopimusmalli+EN.pdf>

<http://minedu.fi/documents/1410845/5970275/Oppisopimusmalli+EN/cd041c8c-5a71-4904-9d53-eb57cc462221/Oppisopimusmalli+EN.pdf>

Suomi – Ensimmäisen pelillistämisen professorin nimittäminen

Juho Hamari nimitettiin pelillistämisen professoriksi Porin yliopistossa tammikuussa 2017. Tämä uusi, Tampereen ja Turun yliopistojen professuuri on ainoa laatuaan Suomessa. Pelillisuus yhdistää erilaisia pelielementtejä erilaisiin ympäristöihin, ja pelidynamiikkaa sekä menetelmiä hyödynnetään esimerkiksi verkkopalveluissa, koulutuksessa sekä työelämässä.

Hamarin mukaan pelillisyyden opiskelu on merkittävässä asemassa, sillä pelit ja pelilliset toiminnot ovat nousseet keskeiseen asemaan monilla tahoilla – ja itse asiassa vielä laajemmin koko yhteiskunnan tasolla.

Pelillisuus ei ole ainoastaan pelimekaanisia sovelluksia verkossa, vaan myös huomattavasti laajempi sosiaalinen ja kulttuurinen ilmiö. Pelien pelaaminen luo uusia ajattelumalleja eri elämäntilanteille, ja pelillisyydellä voidaan vaikuttaa ihmisten kokemuksiin, motivaatioon ja käyttäytymiseen useassa eri toimintaympäristössä.

<https://www.utu.fi/en/news/news/Pages/First-Professorship-for-Gamification-in-Finland-to-University-Consortium-of-Pori.aspx>

<http://juhohamari.com/>

Tutkimusjulkaisu: <https://scholar.google.com/citations?user=tKMIAegAAAAJ>

1.3 Italia

Italiassa toimeenpantiin koulutusreformi vuonna 2015 oppimistulosten edistämiseksi ja tasa-arvon parantamiseksi. Opiskelijoiden tukea esimerkiksi vahvistettiin luopumalla opiskelumaksuista yli 650 00 opiskelijan osalta. On kuitenkin huomattu, että Italiassa vastavalmistuneilla kestää pidempään siirtyä työelämään kuin muissa Euroopan maissa. Tämä vähentää yliopisto-opintojen aloittamisen houkuttelevuutta ja innostaa lähtemään töihin ulkomaille. Siirtyminen opinnoista työelämään on vaikeaa, myös korkeasti koulutetuilla, ja seurauksena onkin suuria määriä korkeasti koulutettuja työttömiä. Korkeakoulut ovat myös kohdanneet haasteena ikääntyneen ja määrällisesti vähentyvän henkilöstön.

Osana vuoden 2015 koulutusreformia harjoittelujaksot ovat tulleet pakollisiksi lukio-opiskelijoille (alternanza scuola-lavoro). Haasteita on kuitenkin rakenteissa, kuten esimerkiksi sopimusjärjestelmissä ja ymmärryksen puutteessa oppilaitoksessa ja sen ulkopuolella tapahtuvan oppimisen suhteessa

Euroopan Sosiaalirahasto on merkittävin eurooppalainen rahoitusohjelma, joka tukee työllistymistä, auttaa etenemään työuralla ja turvaa tasapuolista työllistymistä Euroopan Unionin kansalaisille. ESR-rahoituksella onkin Basilicatan alueella tuettu valmistuneiden opiskelijoiden mahdollisuuksia osallistua korkeatasoisiin vastavalmistuneiden koulutuksiin. Tukea on osoitettu mm. vaikeassa taloudellisessa asemassa oleville joko osittaisen tai kokonaisen osallistumiskustannuksen kattamisen kautta.

Kaikki rahoitetut koulutukset ovat liittyneet osaamisen kehittämiseen osana alueellista kehittämistä yrittäjyyskoulutuksen muodossa, teemoina esimerkiksi matkailu, markkinointi tai paikallisten tuotteiden myynnin edistäminen.

1.4 Alankomaat

16-18.5.2018 järjestetyn 3E konferenssin – ECSB Entrepreneurship Conference in Enschede – yhteydessä julkaistiin ohjelma yrittäjyyden edistämiseksi kaikilla koulutusasteilla. Tavoitteiden saavuttamiseksi ehdotettiin koulutusjärjestelmien muuttamista perinteisistä luovemmiksi, vuorovaikutteisiksi sekä opiskelijakeskeisiksi, jotka suuntaavat opiskelijoiden ajattelua enemmän kohti työllistymismahdollisuuksien tunnistamista ja niiden luomista.

Alankomaista saatu oppi on ennen kaikkea tunnistettu uhka, joka innovatiivisuudelle ja yrittäjämäiselle tavalle toimia heijastuu perinteisestä, hyvin menestyvästä talouselämästä: jos olemassa olevilla yrityksillä menee taloudellisesti hyvin, niin koulutuksen järjestäjillä on tapana ajatella, että muutosta ei tarvita (mottona ”älä tee muutoksia toimivaan tiimiin”). Ammatillisen koulutuksen toimijoiden tulisi kuitenkin ottaa aktiivisempi rooli työllisyyden ja yritysmaailman trendien ja muutosten ennakoinnissa ja näin tarjota myös merkityksellisiä koulutusratkaisuja.

Esimerkiksi Brainportin alueella teknologiayrityksillä on vahvaa toimintaa, ja siellä merkittävin koulutustarve koskee ammatillista koulutusta eikä yrittäjyyttä. Toisaalta taas vähemmän kehittynyt MRA:n alue (Amsterdam), huolimatta infrastruktuurin kehittymisen viivästyttämisestä sekä osaamisen

kehittymisen tarpeista, on tullut tunnetuksi alhaalta ylöspäin tapahtuvasta organisoitumisesta, joka on tullut mahdolliseksi yksittäisten yrittäjien määrän kasvusta.

1.5 Saksa

Saksa, 2016 GEM raportti ja yrittäjyyskasvatus

Euroopasta löytyy yrittäjyysaktiivisuuden alhaisimmat tilastoluvut. Vuoden 2014 GEM-mittarin (Global Entrepreneurship Monitor) mukaan vain 6,9% eurooppalaisista oli perustamassa omaa yritystä.

Vuonna 2014 Saksassa 5,9% asukkaista ilmaisi mahdollisista suunnitelmista perustaa oma yritys lähitulevaisuudessa. 868 000 yrittäjästä vuonna 2013 noin 53% perusti oman yrityksen, koska näkivät sen mahdollisuutena ennemmin kuin pakollisena ratkaisuna. Mahdollisuuksiin tartuttiin, mutta myös uusien innovaatioiden määrä nousi ennätyksellisesti vuonna 2013.

Vaikkakin kokonaisuudessaan yrittäjien määrä kasvaa Saksassa, niin kokoaikaisten yrittäjien määrä silti laskee. Viimeaikainen kasvun kokonaismäärä selittyy ennen kaikkea osa-aikaisten yrittäjien kasvulla. Kuva 4 osoittaa viiden viime vuoden aikana tapahtuneen romahduksen.

Saksalaisen yrittäjyyskasvatuksen tavoitteena on yrittäjämäisen ajattelutavan ja toiminnan omaksuminen.

Kolmen tekijän yhdistelmällä voitaisiin kehittää vahvempaa yrittäjyyden kulttuuria Saksassa: yrittäjyyskasvatuksen systemaattinen kehittäminen peruskoulussa ja ammatillisissa opinnoissa, yrittäjien tehokkaampi henkilöstön rekrytointi uusien sukupolvien houkuttelemiseksi sekä oikeanlainen viestintä itsensä työllistämisen puolesta.

[https://www.kfw.de/KfW-Group/Service/Download-Center/Research-\(EN\)/Focus-on-Economics-\(EN\)/](https://www.kfw.de/KfW-Group/Service/Download-Center/Research-(EN)/Focus-on-Economics-(EN)/)

Saksa, yrittäjyyskasvatus ammatillisessa koulutuksessa

Saksan yrittäjyyskasvatus ammatillisessa koulutuksessa, yhteys oppisopimuskoulutukseen.

Saksan oppisopimuskoulutuksessa yrittäjyyskasvatus on kuvattu eri opetussuunnitelmissa riippuen siitä, onko kyse oppilaitosperusteisesta vai yritysperusteisesta koulutuksesta. Yleisesti oppilaitosten opetuksessa tavoitteena on edistää ammatillista kilpailukykyä maailman laajuisesti. Tavoitteet on kuvattu pääasiassa työntekijän näkökulmasta. Tietyissä koulutusohjelmissä (kuten vähittäismyynti) yrityksen perustamiseen liittyvä osaaminen on liitetty valinnaisiksi osioiksi. Yrityskohtaisissa koulutusohjelmissä pääasiallinen tavoite on vahvistaa ammatillista osaamista. Ei ole olemassa yksiselitteistä määritelmää oman yrityksen perustamiselle, mutta yritystoiminnan hallitsemiseen tarvittavat prosessit ja osaamiset sen sijaan on määritelty.

1.6 Irlanti

Irlanti, GEM-raportti, Ranking of EU Countries in terms of Entrepreneurial Education (2016)

GEM-raporttia pidetään Irlannissa yhtenä tärkeimmistä yrittäjänä toimimisen ja yrittäjyysasenteiden vuosittaisena tutkimuksena. Paula Fitzsimmons, yksi raportin kirjoittajista vahvasti seuraavat seikat vuonna 2016 ilmestyneen raportin osalta:

- Irlanti sijoittui Euroopassa 5. sijalle yrittäjien määrässä tutkinnon suorittaneiden osalta – korkea sijoitus
- Yrittäjien määrät ovat suuremmat korkeammin koulutettujen keskuudessa Irlannissa
- Irlannissa vasta-aloittaneista yrittäjistä seitsemällä kymmenestä on jokin keskiasteen jälkeinen koulutus
- menestyneiden yrittäjien arvostus on korkeampi Irlannissa kuin Yhdysvalloissa (83% vs. 72%)
- tutkimusten mukaan (ks. Huomautus 1) matalasti koulutettujen, yrittäjyyteen ”pakotettujen” toimijoiden määrä kasvoi Irlannin laman aikana, perusteena erityisesti itsensä työllistäminen. Syynä olivat erityisesti heikot työllistymismahdollisuudet
- tutkimusten mukaan korkeammin koulutetut yrittäjät eivät kärsi yhtä paljon ulkoisista taantumaan vaikuttavista tekijöistä ja he uskovat ”mahdollisuuteen” yritystä perustaessaan. 83% irlantilaisista yrittäjistä valitsikin ”mahdollisuuden” kuvaavaksi vaikuttajaksi yrityksen perustamiseen liittyen vuoden 2016 GEM-selvityksessä.
- Yksi kolmestatoista työntekijästä Irlannissa on aktiivinen työpaikkaansa koskevissa kehitystoimenpiteissä
- Alle 50% irlantilaisista uskoo, että heillä on riittävästi tietoa ja taitoa johtaa yritystä
- 19% irlantilaisista yrittäjistä uskoo, ettei heidän yritykselleen löydy kilpailijoita.

Yhteenvetona todettakoon, että raportin mukaan Irlannissa yrittäjyyttä tuetaan ja kehitetään vahvasti toisen asteen koulutuksessa sekä korkeakouluopinnoissa. Tämä väite on merkittävässä ristiriidassa aiempien uskomusten kanssa siitä, että uusille yrittäjille parasta oli keskeyttää opinnot aikaisessa vaiheessa ja kiertää perinteiset opiskelun muodot.

Paula Fitzsimmons totesi myös raporttia varten tekemiensä haastattelujen yhteydessä, että valmistuneiden koulutus yhdistettynä intensiiviseen tukeen ja valmennukseen (Irlannin hallituksen viennin edistämisen yksikön ”High Impact Unit of Enterprise Ireland” toteuttamana) on tuottanut viimeisten 5-10 vuoden aikana paljon potentiaalisia yrittäjiä.

HUOMAUTUS 1:

Tutkimus yhteyksistä taloudellisen tilanteen sekä ”mahdollisuudet näkevien” ja ”pakotettujen” yrittäjien välillä; Fatma Deli, Florida International University (2011).

Irlannin kansallinen osaamisstrategia 2025

Irlannin kansallinen osaamisstrategia vuoteen 2025 saakka asettaa hallituksen tavoitteet työvoiman kehittämiseksi vastaamaan Euroopan nopeasti kehittyvän valtion kasvaviin taloudellisiin tarpeisiin. Siihen on kirjattu aikataulu yrittäjyyskasvatuksen linjausten kehittämiseksi eri koulutusasteille.

Tätä työtä tehdään parhaillaan mm. yhteistyössä koulutuksen järjestäjien sekä yrittäjien kanssa. Tuloksia, havaintoja sekä kehittämissuunnitelmia seurataan mielenkiinnolla.

Irlanti – Välivuosi: mahdollisuus kokeilla työpaikalla tapahtuvaa oppimista.

Irlannin opetussuunnitelma antaa opiskelijoille mahdollisuuden pitää ns. välivuosi, jolloin he oppivat työpaikoilla esim. pienissä yrityksissä. Tämä mahdollisuus on otettu hyvin vastaan, vaikkakin yrittäjyyteen liittyvät jaksot ovat vielä harvinaisia ja eivät välttämättä tarjoa opiskelijoille merkittäviä mahdollisuuksia oppia yrittäjänä toimimista.

Irlanti – suurimmissa yliopistoissa on yrittäjyyden professuuri.

Nykyään kaikissa Irlannin suurimmissa yliopistoissa on yrittäjyyden professuuri (esim. Trinity College, University College Dublin, Dublin Institute of Technology). Lisäksi Belfastin Queens Universityssa on kokoaikainen yrittäjyyden professuuri, ja kaikkiin opintokokonaisuuksiin (kuten sairaanhoidon ja urheilun opinnot) sisältyy yrittäjyyden koulutusosio.

1.7 Tanska

Tanskan yrittäjyyskasvatuksen linjauksia ja opetusmenetelmiä pidetään yhtenä edistyksellisimpinä yrittäjyyden koulutustuotteina ympäri Eurooppaa.

Maineen ja menestyksen taustalla on monialainen ja eri toimijoiden keskeinen koulutuspolitiikka sekä koulutuksellinen tukiverkosto.

Yrittäjyyskasvatuksella on ollut erityispiirteensä Tanskan koulutuspolitiikassa jo yli 20 vuoden ajan, ja se pohjautuu neljän ministeriön väliseen verkostotyöhön.

Ministeriöiden verkosto on tuottanut Yrittäjyyskasvatuksen strategian sekä perustanut Tanskalaisen yrittäjyyden edistämisen säätiön vuonna 2010. Säätiö tukee yrittäjyyskasvatuksen kehittämistä kaikilla koulutusasteilla, rahoittaa yrittäjyyden edistämisen hankkeita sekä toteuttaa tutkimustyötä.

Kouluilla, opettajilla ja opiskelijoilla on mahdollisuus lukuisiin hankkeisiin, ohjelmiin ja toimintoihin näiden merkittävien panostusten ansiosta.

Säätiö kehittää myös kansallista opettajankoulutusta yrittäjyyskasvatuksen osalta. Sen tavoitteena on edistää yrittäjyyskasvatuksen ja -valmennuksen saatavuutta kaikilla koulutusasteilla.

Säätiön kolme merkittävää tavoitetta ovat:

- levittää yrittäjyyskasvatusta, jotta opiskelijat saavat kosketuksen yrittäjyyteen vähintään kerran kaikilla koulutusasteilla
- yrittäjyyskasvatuksen laadun kehittäminen
- sellaisten toimenpiteiden edistäminen, jotka tuottavat lisää yrittäjiä ja innovatiivisia työntekijöitä.

Säätiö painottaa materiaalien ja ohjeistusten tuottamista yrittäjyyskasvatuksen opetuksen tueksi. Säätiö välittää uutta tietoa yrittäjyysvalmennuksen vaikutuksista Tanskassa tutkimus- ja selvitystyön kautta. Erilaisia menetelmiä hyödynnetään, kuten kehittämisprojektien rahoitusta, opiskelijastipendejä jne.

Lisäksi säätiö tarjoaa yrittäjyyskasvatuksen menetelmiä ja malleja, tarjoaa verkostoitumismahdollisuuksia opettajille sekä mittaa vaikuttavuutta ja edistää erilaisia projekteja ja toimintaohjelmia. Perustamisensa jälkeen säätiö on käynnistänyt neljä ohjelmaa (Start-Up Programme, Company Programme, Next Level ja Project Edison). Näiden lisäksi on erilaisia ohjelmia peruskoulusta toiselle asteelle, opettajankoulutukseen ja korkeakouluihin.

Luku 2. **Yrittäjän
henkilökohtaiset
ominaisuudet
ja taidot**

Yleiskatsaus

- EU -ENTRECOMP-viitekehys, yrittäjyyden määritelmä
- Harvard, 2016: Tutkimus taidoista ja ominaisuuksista – 1300 opiskelijaa – yrityksen perustajat ja ei-yrittäjät – mies / nainen, peräkkäinen/yksittäinen
- WEBNET tulokset
- IV4J-hankkeen suositukset

Yrittäjän henkilökohtaiset ominaisuudet ja taidot ovat olleet jo usean vuoden ajan monen tutkimuksen kohteena. Tämän tekstin tuottamisen taustalla ovat vaikuttaneet erityisesti Euroopan komission laatiman Entrecomp-viitekehysten määritelmät yrittäjyyteen liittyvistä taidoista sekä Harvardin vuonna 2016 tekemä tutkimus 1300 opiskelijan kohderyhmälle. Niiden pohjalta on laadittu yksinkertaistettu yrittäjän profiili, joka käsittää kolme ydintaitoa ja viisi hyödyllistä taitoa, sekä viisiportaisen osaamisasteikon ammatillisten opiskelijoiden ja heidän opettajiensa käyttöön.

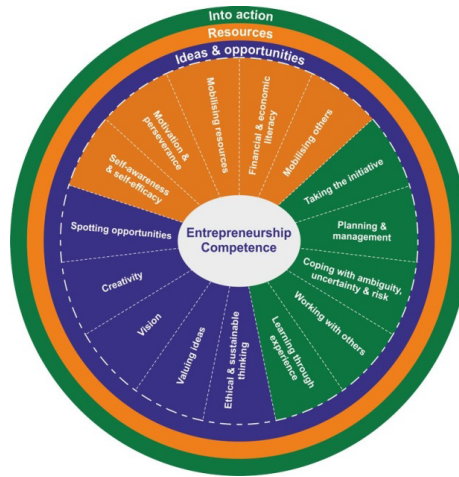
2.1 EntreComp, yrittäjyysosaamisen viitekehys

EntreComp, yrittäjyysosaamisen viitekehys on malli, jonka tarkoituksena on tukea yrittäjyysosaamisen kehittymistä Euroopassa.

Yrittäjyys on määritelty poikkieleikkaavana osaamisena sekä yksilöiden että ryhmien kaikille elämän osa-alueille. Osaaminen sisältää persoonallisen kehittymisen, aktiivisen yhteiskunnallisen osallistumisen, työmarkkinoille siirtymisen tai palaamisen joko yrittäjänä tai työntekijänä kulttuuriseen, sosiaaliseen tai kaupalliseen liiketoimeen liittyen.

Viitekehys koostuu kolmesta osaamisalueesta (ideat ja mahdollisuudet, resurssit, toimeenpano), 15 osaamisesta, 8-asteisesta edistymisen mallista sekä 442 oppimistuloksesta. Viitekehys tukee opetussuunnitelmatyötä sekä formaalissa opetuksessa että non-formaaleissa oppimistilanteissa. Laajasti käsitettynä yrittäjyys ja aloitteellinen toiminta voidaan nähdä taitona tehdä ideoista ja mahdollisuuksista toimintaa, joka tuottaa arvoa toisille.

Viitekehyksessä kuvataan kolme osaamisen tasoa, jotka koskevat kaikkia kansalaisia: perus- ja keskitaso sekä edistynyt taso. Asiantuntijan taso on sisältöriippuvainen, eikä sitä käsitellä viitekehyksessä. Vaikka viitekehysten merkitys tunnustetaan, ei sitä ole vielä sovellettu laajalti.

Lähde - <https://ec.europa.eu/jrc/en/entrecomp> 13.12.2018.

2.2 Harvard 2016: Tutkimus taidoista ja ominaisuuksista

Harvard Business Schoolin (HBS) vuonna 2016 tekemässä tutkimuksessa (Lynda Applegate, Janet Krau ja Timothy Butler) pyritään ymmärtämään yritysjohtajien toimintatapoja ja taitoja.

Tutkimukseen osallistui 1300 HBS-opiskelijaa (yrittäjät vs. ei-yrittäjät). Tavoitteena oli selvittää eroja yrittäjyysjohtamisessa eri muuttujien näkökulmasta: yrityksen perustajat – muut; usean yrityksen perustajat – muut; miesyrittäjät - naisyrittäjät.

Yrittäjyyteen liittyvän toiminnan erot yrityksen perustajien ja muiden kuin yrittäjien välillä

	Perustaja	Muu kuin perustaja
Mahdollisuuksien tunnistaminen	Merkittävästi korkeampi	
Visio ja vaikutus	Merkittävästi korkeampi	
Epävarmuuden sietokyky	Merkittävästi korkeampi	
Tiimityötaidot ja motivointi	Ei merkittävää eroa	Ei merkittävää eroa
Tehokas päätöksentekokyky	Ei merkittävää eroa	Ei merkittävää eroa
Verkosto-osaaminen	Merkittävästi korkeampi	
Yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot	Ei merkittävää eroa	Ei merkittävää eroa
Toiminnan johtaminen	Ei merkittävää eroa	Ei merkittävää eroa
Taloulosaaminen ja talouden hallinta	Merkittävästi korkeampi	
Myynti	Ei merkittävää eroa	Ei merkittävää eroa
Vakiintuneen rakenteen suosiminen	Merkittävästi matalampi	

Raportti osoittaa, että uuden yrityksen perustaneiden opiskelijoiden osalta mahdollisuuksien tunnistaminen, vision luominen ja muihin vaikuttaminen, epävarmuuden sietäminen, verkostoituminen sekä talousjohtamisen taidot olivat huomattavasti korkeammat.

Yrittäjyyteen liittyvän toiminnan erot mies- ja naispuolisten yrityksen perustajien välillä

	Naispuolinen perustaja	Miespuolinen yrittäjä
Mahdollisuuksien tunnistaminen	Ei merkittävää eroa	Ei merkittävää eroa
Visio ja vaikutus	Merkittävästi suurempi	
Epävarmuuden sietokyky		Merkittävästi suurempi
Tiimityötaidot ja motivointi	Ei merkittävää eroa	Ei merkittävää eroa
Tehokas päätöksentekokyky	Ei merkittävää eroa	Ei merkittävää eroa
Verkosto-osaaminen	Ei merkittävää eroa	Ei merkittävää eroa
Yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot	Ei merkittävää eroa	Ei merkittävää eroa
Toiminnan johtaminen	Merkittävästi suurempi	
Taloulosaaminen ja talouden hallinta		Merkittävästi suurempi
Myynti	Ei merkittävää eroa	Ei merkittävää eroa
Vakiintuneen rakenteen suosiminen	Ei merkittävää eroa	Ei merkittävää eroa

Tutkimuksen mukaan naispuoliset yrityksen perustajat olivat selvästi taidokkaampia luomaan visiota, vaikuttamaan muihin sekä johtamaan toimintaa, kun taas miespuolisilla oli vahvuutena sietää epävarmuutta sekä hallita taloudellisia asioita.

Yrittäjyyteen liittyvän toiminnan erot usean yrityksen perustaneen ja muiden välillä

	Yrityksen perustaja	Muu kuin perustaja
Mahdollisuuksien tunnistaminen	Merkittävästi suurempi kokonaisuudessaan	
Visio ja vaikutus	Merkittävästi suurempi	Merkittävästi suurempi
Epävarmuuden sietokyky	Merkittävästi suurempi kokonaisuudessaan	
Tiimityötaidot ja motivointi	Merkittävästi suurempi joiltain osin	
Tehokas päätöksentekokyky	Merkittävästi suurempi	Merkittävästi suurempi
Verkosto-osaaminen	Merkittävästi suurempi joiltain osin	
Yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot	Merkittävästi suurempi	Merkittävästi suurempi
Toiminnan johtaminen	Merkittävästi suurempi	Merkittävästi suurempi
Taloulosaaminen ja talouden hallinta	Merkittävästi suurempi kokonaisuudessaan	
Myynti	Merkittävästi suurempi joiltain osin	
Vakiintuneen rakenteen suosiminen	Ei mitään eroa	Ei mitään eroa

Viimeisessä vertailussa yritysten perustajien kesken (usean yrityksen perustajat – muut) kolme merkittävää eroa olivat mahdollisuuksien tunnistaminen, epävarmuuden sietäminen sekä taloudellinen osaaminen.

Lähde: <https://hbswk.hbs.edu/item/skills-and-behaviors-that-make-entrepreneurs-successful>
13.12.2018

2.3 IV4J-hankkeen suosituksia

Edellä mainittuihin lähteisiin perustuen esitämme seuraavaa yksinkertaistettua mallia yrittäjän ydintaidoista sekä hyödyllisistä taidoista yrittäjyyskasvatuksen ja yrittäjyysopintojen kehittämisen ja toteutuksen tueksi.

Yrittäjyyden perustaidot:

1. yrittäjämäinen käsitys toiminnasta
2. itsenäinen toiminta
3. taloudellinen ymmärrys.

Yrittäjyyttä edistävät taidot:

1. päättäväisyys toteuttaa omaa näkemystään / visiotaan
2. Myynti ja markkinointi
3. Taito kasvattaa tuottoa
4. Taloudellinen osaaminen/ talouden johtaminen
5. Neuvottelutaidot
6. Verkostoitumistaidot ja tunneäly
7. Johtamistaidot.

Osaamisasteikko ammatillisiin opintoihin painottaa seuraavia ominaisuuksia:

1. taito havaita asioita
2. taito ryhtyä toimeen
3. taito tunnistaa ja hyödyntää sopivia resursseja
4. taito kehittää ja jalostaa liiketoiminnan malleja käytäntöön
5. taito säilyttää ja kehittää liikeideoita.

Tämän viitekehyksen lähtökohtana on taito tunnistaa ja arvioida mahdollisuuksia. Tulokset osoittavat selkeästi, että yrittäjyudessa tulee nähdä liiketoiminnan mahdollisuudet erillään taloudellisista tai kulttuurisista esteistä. Esimerkiksi Irlannissa laman aikana panimotalous koki merkittävän nousun myyntiluvuissa ja uusien toimijoiden markkinoille tulossa. Vastaavasti Euroopassa verkkokaupan osuus vähittäiskaupassa on kasvanut merkittävästi (lähes 40% vaatteiden vähittäiskaupassa).

Taito ryhtyä toimimaan korostaa yrittäjyysosaamista uusien palvelujen ja tuotteiden suunnittelun, toteutuksen, testaamisen sekä markkinoille saattamisen osalta. Tämä voi olla haastavaa niille, joilla ei ole ennestään kokemusta yrittäjydestä esimerkiksi perhe- tai kulttuuritaustasta johtuen. Start-up-yritysten tukena on nykyään kuitenkin mekanismeja, jotka tarjoavat mahdollisen perustaa yrityksen ilman ulkopuolista rahoitusta ja matalalla riskillä. Tämä sopii erityisesti opiskelijoille tai muille ensimmäistä yritystä perustaville, jotka ovat innostuneita testaamaan liikeideaansa ennen liiketoiminnan laajentamista.

Luvussa 4 esitellään työkaluja opiskelijoiden itsenäisen toiminnan vahvistamiseksi. Osaamisasteikon kolme viimeistä tasoa liittyvät kestävä tuotteen tai palvelun kehittämiseen ideasta lähtien. Resurssien määrittämisen ja hyödyntämisen taito on perusta kaikessa projektimaaisessa toiminnassa.

Yritystoiminnassa opiskelijoilla tulee olla taloudellista ymmärrystä, taitoa laatia budjetit ja laskelmia sekä hyödyntää myynti- ja neuvottelutaitoja liikeidean toteutuksessa.

Seuraava taso on määrittellä ja kehittää kestävä liikeidea ja sen jakelukanavat, mihin liittyy oppimisprosessi taloudellisen ymmärryksen kehittämiseen.

Yritystoiminnan vakiinnuttamiseen ja kasvattamiseen tarvitaan lisäksi vielä erilaisia taitoja, arvoja ja ajattelutapaa. Näitä ovat strateginen suunnittelu, neuvottelutaidot tavarantoimittajien, asiakkaiden ja työntekijöiden kanssa, ongelmanratkaisu- ja päätöksentekotaidot, ja niiden avulla voidaan varmistaa, että tavoitellut liiketoiminnan tavoitteet saavutetaan tai että toimintaan voidaan tehdä tarvittavia muutoksia toivottavan lopputuloksen saavuttamiseksi.

Luku 3.

Yrittäjyystietoisuus työllistymisen mahdollistajana

Katsaus

Euroopassa yrittäjyys nähdään merkittävänä työllistymisen mahdollisuutena. Kansallisella tasolla yrittäjyystaitojen kehittyminen on perusta uusien työpaikkojen luomiselle ja talouden kasvulle. Kouluttajat puolestaan kohtaavat enenevässä määrin valmistuvia opiskelijoita, joiden työllistymisnäkyminen on epävarma.

Tutkimustietoa tietoisuudesta yrittäjyyden merkityksestä työllistäjänä on vaikea löytää. Irlannissa tuorein GEM-raportti (Global Economic Monitor Report) vuodelta 2016 toteaa yleisen käsityksen yrittäjyyden työllistävästä merkityksestä olevan korkea. Vastaavasti vuoden 2009 korkeakouluihin kohdistuneessa raportissa ('Entrepreneurship Education in Ireland') todetaan, että 78% ylioppilaista ilmaisi kiinnostuksen oman yrityksen perustamiseen jossain vaiheessa tulevaisuudessa. Näiden vastaajien näkemykseen vaikutti usein perhetausta.

Koulutuksen järjestäjien keskuudessa puolestaan 42% oppilaitosten johtajista totesi yrittäjyyden näkyvän heidän missiossaan. Toisaalta he kuitenkin näkivät rakenteellisia esteitä tavoitteiden toteuttamisessa, esimerkiksi kehittämisresurssien puutteen, monialaisen yhteistyön vähyyden, aikataulut ja koulutustuotteet – sekä tiedon puutteen hyödyistä liittämään koulutus opetussuunnitelmaan. Havaittavissa on kuitenkin selkeä muutos ajattelussa ja asenteissa kohti yrittäjyyskasvatuksen merkityksen ymmärtämistä.

Hankkeen selvityksen osana nostettiin esiin seuraavat merkittävät yrittäjyystietoisuutta lisäävät ohjelmat:

- EDISON (Irlanti) – koulutusohjelman kehittäminen
- Yrittäjyysprintti (Suomi) – Omnian kehittämä yrittäjyysvalmennus; osaamisen arviointi, tiimityöskentely, idean käyttökelpoisuuden testaaminen
- Motiivi (Suomi) - uudenlaiset työskentelytavat nuorille; digitalisaatio ja pelillisuus
- Parasta Palvelua (Suomi) – verkostohanke, jossa kehitetään työelämässä oppimiseen ja koulutussopimukseen liittyviä käytäntöjä
- Saksalainen työpajamalli työttömille nuorille
- Opiskelijoiden yrittäjyysohjelma (Irlanti) – paikallisten toimijoiden toteuttama ohjelma lukio-opiskelijoille

Ohjelmien ja hankkeiden tarkemmat kuvaukset.

EDISON-projekti (Irlanti)

- koulutusohjelman kehittäminen (ETB, Irlanti), EU-hankkeen tulos

EDISON-kurssi on ammatillisen osaamisen kehittämisen ohjelma, josta vastaa ETBI (Irlannin ammatillisten opettajien kouluttajataho). Sen tarkoituksena on kouluttaa ammatillisia opettajia toteuttamaan opetustaan yrittäjyyskasvatuksen näkökulmasta sekä tuomaan yrittäjyyskasvatusta osaksi oppilaitoksen ja kollegoiden toimintaa. Koulutusohjelma kehitettiin EU-rahoitteisessa hankkeessa, jossa selvitettiin yrittäjyyskasvatuksen parhaita käytäntöjä Euroopassa.

Pilottikoulutusohjelmaan osallistui 38 opettajaa eri oppilaitoksista 3 viikonlopun moduuleissa. Koulutusohjelma uusitaan lukuvuonna 2018/2019.

Ohjelman kolme moduulia:

- I. Yrittäjyyden ja yrittäjyyskasvatuksen merkityksen ymmärtäminen
- II. Yrittäjyysopetuksen kehittäminen
- III. Työkaluja opetuksen tueksi

Lopputehtävänä opettajat esittelivät raadille ajatuksensa siitä, kuinka heidän oppilaitoksestaan tulisi yrittäjyyskasvatusta toteuttava toimija.

Yrittäjyysprintti (Suomi)

- **Omnian kehittämä yrittäjyysvalmennus; osaamisen arviointi, tiimityöskentely, idean käyttökelpoisuuden testaaminen**

Yrittäjyysprintti on valmennusmenetelmä, jonka tavoitteena on synnyttää ja vahvistaa yrittäjyystaitoja liikeidean kehittämisessä. Se edistää opiskelijan ymmärrystä yrittäjyydestä ja siihen liittyvistä mahdollisuuksista.

Valmennuksessa vahvistetaan opiskelijoiden tiimityötaitoja sekä valmiuksia liiketoimintasuunnitelman kehittämiseen palveluiden tai tuotteiden tarjoamiseksi. Vaikka opiskelija ei suunnittelisikaan oman yrityksen perustamista, valmennus kehittää taitoja toimia tiimissä, tunnistaa ja vahvistaa omia vahvuuksia sekä viedä ideoita käytäntöön.

Opiskelijoiden liikeideat käsitellään ja testataan sprintin aikana valmentajien avustuksella tavoitteena kehittää opiskelijoiden yrittäjyysosaamista. Tiimityönä tuotettu tulos esitellään valmentajille ja muille tiimeille sprintin päätteeksi.

Yrittäjyysprintin aikana opiskelijoiden taidot kehittyvät erityisesti seuraavilla osa-alueilla: omien taitojen ja vahvuuksien tunnistaminen ja arviointi; liikeideoiden arviointikyky; kyky arvioida omia mahdollisuuksia ryhtyä yrittäjäksi sekä ammatillinen verkostotoiminta. Opiskelija oppii myös tunnistamaan kannattavan liiketoiminnan periaatteet sekä arvioimaan yrittäjyyden merkitystä paitsi oman hyvinvoinnin, myös maan talouden kannalta. Osallistujille tarjotaan erilaisia polkuja ja vaihtoehtoja jatkaa yrittäjyysopintoja Omnian Yrittäjyyden oppimaiseman kautta. Edistyneet opiskelijat voivat esimerkiksi jatkaa Yrittäjyyskylän tutoreina tai osallistua kansallisiin kilpailuihin.

<https://www.omnia.fi/opiskelijansivut/avoinomnia-omnialaisille/ytot/ytot-1-jakso>

<https://www.omnia.fi/opiskelijansivut/avoinomnia-omnialaisille/ytot/ytot-3-jakso>

<https://www.omnia.fi/hae-oppimaan/ammattilliset-koulutukset/teemapolut/yrittajyyden-oppimaisema> (Entrepreneurial Learning Environment)

Motiivi (Suomi)

- nuorten tulevaisuustyöskentelyn uudet menetelmät; digitalisaatio ja pelillisuus

Motiivi – nuorten tulevaisuustyöskentelyn uudet menetelmät, on ohjelma, jossa kehitetään uudenlaisia toimintamalleja työttömille ja työelämän ulkopuolella oleville nuorille. Nuorille tarjottavan tuen tavoitteena on sijoittua yhteiskuntaan opiskelun ja työn kautta. Erityisesti digitalisaatiota ja pelillisyyttä hyödynnetään toiminnassa.

Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret eivät tunnista välttämättä ammatilliseen kehittymiseen liittyviä haasteellisia ja edistäviä tekijöitä, eivätkä näin ollen voi kehittää omaa ammatillista osaamistaan haluttuun suuntaan. Metropolian ammattikorkeakoulun vetämässä hankkeessa kehitetään toiminnallisia menetelmiä nuorten työpajojen, maahanmuuttajien yhdistysten ja Ohjaamo-toiminnan tukemiseksi, joiden kohderyhmää myös hankkeen nuoret ovat. Malleista tehdään digitaalisia, ja niiden tarkoituksena on vahvistaa nuorten mahdollisuuksia osallistua ja kiinnittyä yhteiskuntaan sekä edistää työllistymistä.

Kohderymänä ovat 16-29-vuotiaat, työelämästä ja koulutuksesta syrjäytymisuhan alla olevat nuoret sekä pitkäaikaistyöttömät.

Hankkeen kautta halutaan viestiä sitä, että uramahdollisuuksia pohdittaessa tulee tunnistaa omat henkilökohtaiset vahvuudet ja ominaisuudet eikä seurata työelämän sukupuoliroolituksia. Digitaalisia työkaluja käytetään tukena, kuten esimerkiksi NäytönPaikkaa (<https://www.naytonpaikka.fi/>), joka auttaa käyttäjiä visualisoimaan osaamistaan sekä hallitsemaan omia tietojaan verkossa.

<http://www.metropolia.fi/tutkimus-kehittaminen-ja-innovaatiot/hankkeet/motiivi/>

<https://www.naytonpaikka.fi/> (service available also in English)

<https://www.xamk.fi/tutkimus-ja-kehitys/motiivi-nuorten-tulevaisuustyoskentelyn-uudet-menetelmat/>

Parasta palvelua-hanke, Suomi, Omnia on partnerina verkostossa, jossa kehitetään työpaikalla tapahtuvan oppimisen ja koulutussopimuksen käytäntöjä

Omnia on mukana Keudan koordinoimassa Parasta palvelua-hankeverkostossa, jossa kehitetään työpaikalla tapahtuvan oppimisen käytäntöjä. Hanke kestää marraskuusta 2017 vuoden 2019 loppuun.

Hankkeen tavoitteena on tukea ammatillisia oppilaitoksia reformin toteuttamisessa luomalla yhtenäisiä prosesseja koulutussopimuksen ja työelämässä tapahtuvan oppimisen tueksi. Neljän alueellisen hanketoimijoiden verkoston kautta tuetaan prosessien käytäntöön viemistä.

Parasta palvelua-hanke kuuluu "Parasta"-hankkeiden perheeseen, jossa digitaalisten ohjausmenetelmien hyödyntämisen ja osaamisen kehittämisen kautta tuetaan opetushenkilöstöä työssään. (<http://www.parastapalvelua.fi/etusivu/>)

<https://www.oppisopimus.fi/parasta-palvelua-kehittamisohjelmalle-okmn-rahoitus/>

<https://www.omnia.fi/tietoa-omniasta/hankkeet/osaamisen-kehittaminen/parasta-palvelua>

Saksalainen työpajamalli työttömille nuorille

Saksalaisessa työpajamallissa, joka on työttömille suunnattu sosiaalisen yrityksen malli, tarjotaan sekä koulutusta turvallisessa ympäristössä että työskentelyä oikeissa työtilanteissa. Nuoret oppivat, että tarkan suunnittelun avulla heidän suunnitelmansa voivat toteutua. He oppivat oikeata tiimityöskentelyä, markkinointia, tuotantoa ja asiakaspalvelua. Kaikki opiskelijat työskentelevät vuoden ajan, toiset pidempäänkin, säilyttäen sosiaaliset etuudet ja usein ansaiten hieman palkkaakin. Tämä tukee heidän siirtymistään palkattuun työhön.

Malli tarjoaa:

- koulutusta ja kokemusta todellisesta työstä työttömille nuorille
- mahdollisuuden kiinnittyä sosiaalisen yrityksen kautta paikallisille kaupallisille markkinoille.

Opiskelijoiden yrittäjyysohjelma (Irlanti)

- Awards Programme lukio-opiskelijoille Irlannissa.

Opiskelijoiden yrittäjyysohjelma on rahoitettu ja koordinoitu Irlannin alueellisten yrittäjyyden edistämisen verkostojen kautta ja se on myös maan suurin opiskelijoiden yrittäjyyskilpailu. Vuosittain yli 22 000 lukio-opiskelijaa 620 koulusta osallistuu tähän ohjelmaan perustamalla oman yrityksen. Opiskelijat tekevät kaiken, mitä oikea yrittäjäkin tekee yritysideoista palvelun tai tuotteen tuottamiseen ja asiakaspalveluun saakka. Opiskelijat osallistuvat työpajoihin, tapaavat yritysmentoreita, vierailevat paikallisissa yrityksissä ja osallistuvat loppukilpailuun, jossa edustavat omaa aluettaan.

Ohjelma on avoin kaikille toisen asteen 1-6. vuoden opiskelijoille, ja se pidetään vuosittain syyskuusta toukokuuhun.

Young Social Innovators (Irlanti)

Young Social Innovators (YSI) on Rachael Collierin ja Sister Stanislaus Kennedyn vuonna 2001 perustama toimintaohjelma. Se tarjoaa koulutusta ja valmennusta nuorille yhteiskunnalliseen osallistumiseen liittyen. Tiimimenetelmiä hyödyntäviä ohjelmia suunnataan 12-15-vuotiaille sekä 15-18-vuotiaille nuorille.

Vuonna 2018 yli 200 koulua ja 400 tiimiä osallistui Senior Schools-ohjelmaan, joka huipentui parhaiden ideoiden kilpailuun sosiaalisista aiheista. YSI-ohjelmassa toteutetaan myös Den-style-ohjelma, jossa opiskelijat pitsaavat töitään ja saavat avukseen mentorointitukea.

<https://www.youngsocialinnovators.ie/>

Nuori Yrittäjyys (Irlanti)

Nuori Yrittäjyys-ohjelma peruskoululaisille lanseerattiin vuonna 2016 Jerry Kennellyn toimesta (Tweak.com:in toimitusjohtaja). Ohjelma on viety jo 400 peruskouluun Irlannissa, ja se huipentuu vuosittain kesäkuussa palkintoseremoniaan. Ohjelma tarjoaa opetusmateriaalia, tukea ja mentorointia ja sen osalta on uusia suunnitelmia ja laajentumista vuodelle 2019.

<http://www.juniorentrepreneur.ie/>

Luku 4. **Työkalupakki**

Yleiskatsaus

Tässä luvussa hyödynnetään aiemmin kuvattua tutkimustietoa ja lähteitä yrittäjyysopiskelijan ”työkalupakin” tuottamiseksi. Työkalupakin on tarkoitus hyödyttää sekä opiskelijoita että opettajia ammatillisessa koulutuksessa. Se koostuu kolmesta osiosta, joissa käsitellään yrittäjyyteen liittyviä avaintaitoja ja toimintatapoja (vrt. luku 2).

Osiot ovat:

- a) Business canvasin laatiminen
- b) Palvelumuotoilun hyödyntäminen yrittäjyystaitojen edistämiseksi
- c) Hackathonin toteuttaminen.

Näitä menetelmiä on kuvattu myös muissa IV4J-hankkeen tuottamissa oppaissa, jotta saadaan luotua kokonaisvaltainen käsitys yrittäjyyskasvatuksen parhaista käytännöistä.

Kertaus yrittäjien avaintaidoista ja käyttäytymisestä (vrt. luku 2)

Luvussa 2 on kuvattu seuraavia yrittäjyyden avaintaitoja:

1. yrittäjämäinen käsitys toiminnasta
2. itsenäinen toiminta
3. taloudellinen ymmärrys

Yrittäjyyttä edistävät taidot:

1. päättäväisyys toteuttaa omaa näkemystään / visiotaan
2. Myynti ja markkinointi
3. Taito kasvattaa tuottoa
4. Taloudellinen osaaminen/ talouden johtaminen
5. Neuvottelutaidot
6. Verkostoitumistaidot ja tunneäly
7. Johtamistaidot.

Osaamisasteikko ammatillisiin opintoihin painottaa seuraavia ominaisuuksia:

1. taito havaita asioita
2. taito ryhtyä toimeen

3. taito tunnistaa ja hyödyntää sopivia resursseja
4. taito kehittää ja jalostaa liiketoiminnan malleja käytäntöön
5. taito säilyttää ja kehittää liikeideoita

Edellä olevaan materiaaliin pohjautuen esitellään seuraavaksi opetusmenetelmiä, joiden avulla voidaan vahvistaa yrittäjyyttä tukevia ominaisuuksia.

Yrittäjämäinen käsitys toiminnasta

Yrittäjyyden osaamisasteikon ensimmäinen taso on "taito havaita asioita". Harvoilla näyttäisi olevan luontainen kyky tunnistaa uudenlaisia mahdollisuuksia tavallisiin työelämän tilanteisiin liittyvässä toiminnassa tai perinteisen liiketoiminnan harjoittamisessa. Innovatiivinen "toisin ajattelu" on usein haastavaa yritystoimintaa aloittaville opiskelijoille. Tämän yrittäjämäisen taidon havaita asioita uudella lailla kehittämisen tukena voidaan hyödyntää esimerkiksi palvelumuotoilun tai Business Canvasin toimintamalleja. Palvelumuotoilu liittyy luovaan ongelmanratkaisuun, jossa tavoitellaan loppukäyttäjien eli asiakkaiden näkemysten ymmärtämistä tuotteiden tai palvelujen kehittämisessä.

Malli A - Miten Business Canvasia käytetään

Business Model Canvas -mallin ovat kehittäneet Lausannen yliopiston tutkijat Alexander Osterwalder ja Yves Pigneur. He ovat kirjoittaneet julkaisun "Business Model Generation (Wiley, 2010). Malli kuvataan "yhteisenä lähestymistapana liiketoimintamallien kuvaamiseen, visualisointiin, arviointiin ja kehittämiseen". Mallissa kuvataan kuinka yritys tuottaa, jakaa ja tallentaa arvoa.

Luokkaopetuksessa voidaan käyttää seinälle kiinnitettävää taulukkoa, johon ryhmissä tuotetaan liikeidean ominaisuuksia ja tekijöitä. Post-it-lappujen avulla järjestellään ja ryhmitellään canvasia, ja harjoituksen tarkoituksena on kehittää luovan ajattelun prosessia.

Business Canvasia voidaan hyödyntää opiskelijoiden jatko-ohjauksessa yrittäjämäisen ajattelun kehittämiseksi seuraavasti:

- opiskelija ottaa johtavan roolin liiketoiminnan arvon tuottamisen määrittelyssä (aika, hinta tai suorituskyky)
- Opiskelijan tulee tuottaa ymmärrystä markkinatutkimuksista canvas-mallin oikealle puolelle: asiakassegmentointi, tulovirrat, jakelukanavat ja asiakassuhteiden luominen
- Opiskelijan tulee hyödyntää tätä tuotteen tai palvelun tuottamiseen liittyvää tietoa voidakseen luovastimäärittellä canvas-mallin vasemmalle puolella tuotannon toimenpiteitä, avainkumppaneita tavarantoimitukseen tai myyntiin, hinnan muodostukseen sekä resurssien määrittämiseen
- opiskelijan tulee myös ottaa johtava rooli määriteltäessä ja arvioitaessa liiketoiminnan lisäarvoa huomioiden laajemmassa yhteydessä liiketoiminnan suuntaukset, markkinaraot ja tuotteen tai palvelun kilpailijat.

Opiskelijan tulee myös kyetä arvioimaan luovasti canvas-mallia taitojen, kunnianhimon ja resurssien kautta.

Malli B – Palvelumuotoilun hyödyntäminen yrittäjämäisen havaintokyvyn luomisessa

Palvelumuotoilu on menetelmä, jota hyödynnetään uusien palvelujen luomisessa tai olemassa olevan palvelutarjonnan kehittämisessä. Tavoitteena on kehittää sellainen palvelu, joka kohtaa sekä sen tuottajan että käyttäjän tarpeet niin tehokkaasti kuin mahdollista. Muotoilun tuotteena luotava palvelu perustuu seuraaviin ydinarvoihin:

- ihmiset ovat keskiössä
- ratkaisut syntyvät yhteistyöstä
- asiayhteyksien tarkka selvittäminen
- muotoilun menetelmät vahvistavat konkreettisen ja ratkaisukeskeisen ajattelun
- Vähitellen etenevää prosessia testataan ja arvioidaan säännöllisesti.

Palvelumuotoilun työkalupakissa määritellään muotoilun kahdeksantasoinen prosessi (luotu EU-rahoitteisessa S.P.I.D.E.R-hankkeessa):

1. Taustoitus
2. Käyttäjäkokemukset
3. Henkilöt
4. Muotoilun kohde
5. Ideointi
6. Palvelukonsepti
7. Prototyyppi ja testaus
8. Käytettävyys
9. Soveltuvuus.

Edellä kuvattujen näkökulmien kautta voidaan kehittää yrittäjyysopiskelijoiden taitoja. Palvelumuotoilun kautta voidaan käsitellä esimerkiksi seuraavia kysymyksiä:

- Mitä haluat saavuttaa tämän yrityksen kautta?
- Keneen kohdistat tämän palvelun?
- Mitkä trendit tukevat palveluasi? Mitkä ovat tämän päivän kannustuksen, pettymyksen ja motivaation lähteitä?

- Mitä lisäarvoa tuotat asiakkaillesi?
- Ovatko asiakkaasi tyypillisiä kuluttajia? Mikä heitä motivoi? Mitkä ovat merkittävimpiä tekijöitä heidän näkökulmastaan?
- Mitä palvelua tai palvelun osaa haluat eniten kehittää? Mikä on muotoilun suurin haaste?
- Millaisia ratkaisuja sinulla on?
- Millaisen palvelukokemuksen tuotat asiakkaille?
- Mitä aiot testata?
- Mikä toimii hyvin, mitä voisi parantaa?

Muita lähteitä palvelumuotoilun hyödyntämiseen opiskelijoiden yrittäjämäisen ajattelun ja toiminnan edistämiseksi ovat esim. Artssquarelab.net (Luxemburgissa sijaitseva yrittäjyysvalmennusta tarjoava, palvelumuotoiluun erikoistunut yritys), Business Academy of Entrepreneurship Tanskassa sekä Paul Thurston.

Itsenäisen toiminnan vahvistaminen

Merkittävä ero yrittäjän ja ei yrittäjänä toimivan henkilön asenteissa on vahva itsenäinen kyky tehdä aloitteita ja kasvattaa liiketoimintaa määrätietoisesti. Tämä näkyy myös peilattaessa yrittäjyystaitoja osaamisasteikkoon ja yrittäjän avaintaitoihin.

Kuten luvussa 2 todettiin, nykyaikainen yrityksen perustamiseen liittyvä toimintatapa ensimmäistä yritystä perustavien ja opiskelijoiden keskuudessa on nk. itsensä pelastaminen (engl. boot-strapping), jossa kokeillaan liikeideaa ilman ulkopuolista rahoitusta tai tukea.

Tyypillistä sille on:

- perustaja (tai perustajat) johtavat itse yrityksen toimintaa
- luottamus verkkopohjaisiin markkinointikanaviin
- yhteistyön suosiminen, jolloin kiinteät vuokra- ja palkkakulut sekä muut kustannukset pienenevät; näin aloittelevat yritykset voivat käydä vaihtokauppaa palveluista perinteisen laskutuksen sijaan, jolloin myös rahavirran kulkeminen helpottuu
- epäluulo perinteisiä liiketoiminnan suunnittelun menetelmiä kohtaan, jotka keskittyivät markkinatutkimukseen ja talousennusteisiin; sen sijaan heittäytyminen tilanteisiin, toiminta ja verkostojen luominen
- Liiketoiminnan käsittäminen lyhyenä projektimaisena toimintana eikä pitkänä 3-5 vuoden strategisena suunnitelmana, tästä esimerkkinä pop-up-liikkeet
- kuukausittaisen tai viikoittaisen taloudellisen tuloksen seuraaminen.

Työpaikalla tapahtuva oppiminen nähdään nykyään koulutuspoliittisissa linjauksissa parhaana oppimisen menetelmänä. Euroopan ammatillisessa koulutuksessa omaksuttu työelämälähtöinen oppiminen noudattaakin näitä linjauksia.

Malli C – Hackathon menetelmänä

Hackathon on tiimityöhön perustuva luova ongelmanratkaisumenetelmä, jossa tiimeihin yleensä kuuluu erilaisia osajia, loppukäyttäjiä, konsultteja ja muita kohderyhmän edustajia. Yleensä hackathon sisältää kilpailun (jossa on palkintona esim. rahapalkkio tai mentorointitukea), se kestää ainakin 48 tuntia, ja päättyy ideoiden tai ratkaisujen esittämiseen tuomaristolle. Joskus voidaan esitellä tuote tai verkkoympäristön prototyyppi, joita tuomaristo arvioi ratkaisuihin asetetuille haasteille.

Hackathonin järjestämiseen liittyviä hyviä käytäntöjä löytyy esim <https://hackathon.guide/>

Hackathonin hyödyntäminen ammatillisessa koulutuksessa ja siihen liittyvien yrittäjyystaitojen kehittämisessä: huomioitavia asioita:

- opiskelijan tulee määritellä ongelma sekä kuvailla loppukäyttäjien mahdollisesti kohtaamat haasteet
- opiskelijan tulee olla tietoinen hackathonin osallistujista, jotta voi tuottaa yrittäjämäisiä ratkaisuja
- opiskelijan tulee olla vastuuntuntoinen projektityön, projektin hallinnan ja projektin tulosten suhteen. Erimielisyyksien ilmetessä yrittäjyysopiskelijan tulee ottaa vastuu kohdata ongelmat ja johtaa tiimin toimintaa haasteiden ratkaisemisessa
- opiskelijan tulee ottaa vastuu kehitettävän ratkaisun taloudellisista vaatimuksista sekä elinkaaren kestävydestä. Usein tässä yhteydessä laaditaan esitys tuotteeseen tai palveluun liittyvästä asiakastutkimuksesta, jossa ollaan mahdollisuuksien mukaan suoraan yhteydessä loppukäyttäjiiin
- opiskelija vastaa ratkaisun esittelystä tuomaristolle
- opiskelijan tulee määritellä millaisia lisäresursseja (taloudelliset ja tekniset resurssit, henkilöresurssit) tarvitaan, jotta ratkaisu vastaa markkinoilla kysyntää
- opiskelijan tulee suunnitella ja johtaa luovaa prosessia, jolla saavutetaan lopullinen ratkaisu

Taloudellinen ymmärrys

Yksi yrittäjän avaintaidoista on taloudellinen oivalluskyky joka tarkoittaa kykyä määritellä tehokkaasti uuden liiketoiminnan vaatimukset ja toteutusmahdollisuudet.

Suurin osa liiketoiminnan taloudellisista kysymyksistä on helpoimmin selitettävissä perinteisten opettajalähtöisten pedagogisten menetelmien kautta. Koska tärkeää on kuitenkin vahvistaa myös piilevää taloudellista ymmärrystä, on hyvä huomioida seuraavaksi kuvattavat opetusmenetelmät ja opiskelijoille suunnatut harjoitteet.

Harjoituksessa opiskelijaa pyydetään laskemaan suunnitellun liiketoiminnan kannattavuus.

- a) lasketaan yrityksen kiinteät kulut vuosittain, kuten vuokra, sähkö, vakuutukset, kirjanpitokulut jne. Myös palkat ja niihin liittyvät kustannukset lasketaan kiinteisiin kuluihin
- b) lasketaan yksittäiselle tuotteelle tai palvelulle tuottoprosentti
- c) jaetaan kiinteiden kulujen summa (a) tuotolla (b), jolloin voidaan määritellä tuotteen tai palvelun tavoiteltava numeerinen määrä seuraavalle vuodelle. Tämä voidaan tehdä myös lyhyemmälle ajanjaksolle, jopa päivittäisistä tavoitteista viikoittaisiin tai kuukausittaisiin.
- d) Jos kannattavuutta ei tulla saavuttamaan (esim. markkinaselvitykseen perustuen), tulee kustannuksia pienentää tai myyntihintaa kasvattaa, kunnes liiketoimintasuunnitelma osoittaa eri näkökulmien kautta riittävän kannattavuuden ja kestävyuden
- e) liikeidean testauksen mallia voidaan käyttää myös arvioitaessa kasvun lisäämistä (kasvavien markkinoiden tai tuotteiden määrän kautta) sekä arvioitaessa kasvuun liittyviä kustannuksia.

Luku 5. **Käytännön
vinkkejä ja projekteja**

Yleiskatsaus

- Verkostojen luominen ja sosiaalinen kanssa käyminen (WEBNET)
- Itsenäinen toimiminen (Yrittäjyysskylä)
- Osaamisen kehittäminen (Vet4StartUp)
- Pelillisuus (TOMPIM Start-Up)
- Avoimet oppimisympäristöt (e-Omnia)

WEBNET – Naisyrittäjyyden tukeminen (Irlanti)

Partas, joka on Irlannin johtavia sosiaalisia yrityksiä, toteuttaa kolmevuotista naisille kohdistettua Irlannin kansallista hanketta. Tavoitteena on tukea ja valmentaa noin 100 naista oman yrityksen perustamisessa. Hankkeen tavoitteena on vastata sukupuolinäkemyksiin yrityksen perustamisessa (naisten perustamien yritysten määrä), ja sen tuloksia mitataan sekä määrällisillä mittareilla (opiskelijoiden perustamien yritysten määrä) että laadullisilla (itseluottamus, verkosto- ja vuorovaikutustaidot, talouden ymmärtäminen).

<http://www.partas.ie/Projects/WEBNET.aspx>

<https://www.facebook.com/Webnet-Partas-173263689870039/>

WEBNET (Women Entering Business Network)-hankkeen ohjelma toteutetaan kuusi kertaa, ja jokainen toteutus kestää kuusi kuukautta. Jokaisen koulutusosion aikana on kolme Irlannin laadunvarmistuksen (Quality and Qualifications Ireland, QQI) läpäisyttyä osiota:

- Taso 4: Urasuunnittelu
- Taso 5: Oman yrityksen perustaminen
- Taso 6: Myynti ja markkinointi.

Jokaisella tasolla on osioita tiedonsiirrosta, taitojen kehittymisestä sekä työelämässä tapahtuvasta oppimisesta. Esimerkiksi tasolla 5 (Oman yrityksen perustaminen) opiskelijat laativat mm. kolmevuotisen liiketoimintasuunnitelman sekä yksivuotisen talousennusteen. Tuloksia esitellään raadille, joka koostuu yrittäjistä ja muista liiketalouden ammattilaisista. Tulosten tarkastelun ja arvioinnin aikana kurssin vetäjät tunnistivat joukon opiskelijoiden kohtaamia oppimiseen liittyviä haasteita, joihin myös ehdottivat ratkaisuja ja oppimisstrategioita.

Haaste	Oppimisstrategia	Vinkkejä
Motivaation puute, poissaolot, keskeytykset	Riittävästi aikaa tutustumiseen ja yhteistyöhön	Tutustumisharjoitukset; riittävästi aikaa yhteiseen vuorovaikutukseen
Liikeidea ei ole sopiva	Koulutusosio tasa-analyysin hallitsemiseksi	Mentorointi; "Busy Fool"-muistutukset
Epärealistiset myyntisuunnitelmat	Koulutusosio markkinointitutkimuksesta	Mentorointi, ryhmän hyödyntäminen asioiden selvittämiseen
Luottamuksen puute myynnissä ja markkinoinnissa	Koulutusosio markkinointisuunnitelman laatimisesta	Roolipelit osana myyntivalmennusta
Opiskelutaitojen puute	Saavutettavien tavoitteiden asettaminen ja tehtävien jakaminen helposti saavutettaviksi	Mentorointi, opiskelutaitojen harjoittaminen ja tuki
Liiketoiminnan kanssa kilpailevat tekijät (perhe-elämä, talousasiat)	Koulutusosio ajanhallinnasta ja kestävä liiketoiminnan ymmärtämiseen	Verkostojen vahvistaminen, rohkaisu vertaistukeen
Monenlaisten ideoiden kilpailu keskenään, heikot taustaselvitykset	Liikeidean laatiminen yhden kestävä idean ympärille	Mentorointi, henkilökohtainen ohjaus ja tuki, joka sopii opiskelijalle (luova vs. käytännönläheinen)
Opiskelijat eivät edisty ideoidensa kehittämisessä	Hyödynnetään tehtäviä, jotka helpottavat ideoiden käytäntöön viemistä	Opiskelijoiden ohjaus kohti yrityksen perustamiseen liittyviä myynti- ja markkinointinäkökulmia
Naisten käsitys miesvaltaisesta yritystoiminnasta	Miespuolisen tutorin mukaan ottaminen koulutukseen edistämään sukupuolten tasa-arvoa	Varmistetaan mies- ja naispuolisten tutorien määrällinen tasapaino
Sosiaaliin etuuksiin liittyvät huolet	Koulutusosion kehittäminen sosiaalietuuksista tiedottamiseen	Mentorointia liittyen yrityksen perustamiseen sekä mahdollisuuksiin saada sosiaalisia etuuksia tai tukia
B2B osaamisen puute	Koulutusosio B2B myyntiin	Pitsausharjoitukset opiskelijoiden kesken liikeideoiden myyntiharjoituksiksi
Epätietoisuus verotukseen ja kirjanpitoon liittyvissä asioissa	Koulutusosion kehittäminen verotukseen ja kirjanpitoon	Mentorointi verotuksen ja kirjanpidon erityiskysymyksiin liittyen
Sukupuoliroolit, jotka liittyvät naisten kodin ja työn välisen ajan jakamiseen	Naispuolisia yrittäjiä kertomaan omista kokemuksistaan opiskelijoille	Naispuolisten kokemusasiantuntijoiden hyödyntäminen

Yrityskylä (Suomi)

- suunnattu peruskoulun 6. ja 9. luokkalaisille, käsittelee liiketoimintaa ja taloutta kattaan toimimisen yhteiskunnassa, työelämässä ja yritystoiminnassa

Yrityskylä on 6. ja 9. luokkalaisille suunnattu oppimiskokonaisuus, joka liittyy toimimiseen yhteiskunnassa, työelämässä ja yritystoiminnassa.

Se on kansainvälisesti tunnustettu oppimisen innovaatio, joka tavoittaa yli 60 000 oppilasta lukuvuoden aikana kahdeksalla eri paikkakunnalla ympäri Suomea. Siihen kuuluu opettajakoulutusta,

kymmenen oppituntia opiskelua oppilaiden oman opettajan johdolla sekä tutustuminen Yrityskylän oppimisympäristöön.

Yrityskylän kuudesluokkalaisille suunnattu oppimisympäristö on pienoiskaupunki, jossa oppilaat toimivat eri ammateissa ja kuluttajan sekä kylän asukkaan rooleissa. Yhdeksäsluokkalaisille suunnattu Yrityskylä on oppimiskokonaisuus, jossa oppilaat tiimeinä johtavat yritystä kansainvälisillä markkinoilla, oppivat liiketaloutta, työelämän taitoja sekä poikkieleikkaavia teemoja. He opiskelevat myös historiaa ja yhteiskuntaoppia sekä saavat uraohjausta.

Yrityskylässä kilpaillaan digitaalisessa ympäristössä, mutta pelissä oppilaat toimivat keskenään tiiviissä vuorovaikutuksessa. Pedagoginen ympäristö on korkealaatuisesti suunniteltu, ja jokaisella tehtävällä on oppimistavoite. Yrityskylän toimintaa koordinoi Taloudellinen tiedotustoimisto (TAT).

<https://yrityskylä.fi/en>

<https://yrityskylä.fi/en/me-mycity>

<https://yrityskylä.fi/en/for-schools/>

<https://yrityskylä.fi/en/way-mycity-immigrant-youths-miniature-society/>

<https://yrityskylä.fi/mika-yrityskylä/>

VET4Start-Up (Italia)

- Euro-Netin MOOC-ympäristö opiskelijoiden yrittäjyystaitojen kehittämiseen

www.vet4startup.eu Hankkeen tavoitteena on valmentaa MOOCia (Massive Open Online Course) hyödyntäen yrityksen perustamisesta kiinnostuneita. VET4Start-Up-hankkeen eri tasoille sijoittuvien koulutusohjelmien avulla kehitetään opiskelijoiden avaintaitoja yrittäjyyteen liittyen. Opiskeltavia teemoja ovat mm. luovuus, business model canvas, verkostomainen toiminta ja alakohtaiset analyysit.

Saksan yliopistojen toteuttama "TOPSIM-Startup"- simulaatiopeli

Verkkopohjaisessa yritystoiminnan „TOPSIM-Startup“ simulaatiopelissä ratkotaan monitahoisia ja vaihtelevia start up-yritysten tilanteita. Peli kattaa toiminnan eri vaiheet tiedon keräämisestä ja liikeidean kehittämisestä menestyvän yrityksen johtamiseen kilpailutilanteissa (Auchter, 2003; Auchter& Keding, 2004).

Peli on kehitetty yhteistyössä Regensburgin soveltavien tieteiden yliopiston, TATA Interactive Solutions'in sekä Hans Lindner instituutin kesken. Simulaatio kohdistuu liiketoiminnan eri alueille, kuten (verkko)kauppa, palvelut (kuntosali), tuotanto (urheilutarvikkeet). Simulaatioissa painotetaan erityisesti perustettavan yrityksen kahta ensimmäistä vuotta.

https://www.researchgate.net/profile/Alex_Maritz3/publication/298257445_Effects_of_personality_trait_on_perceived_risk_and_travel_intention_in_tourism_industry/links/57be00ab08ae2f5eb32de277/Effects-of-personality-trait-on-perceived-risk-and-travel-intention-in-tourism-industry.pdf#page=39

EOmnia

- oppimisalusta – tarjoaa opiskelijoille mahdollisuuden suorittaa osa opinnoista verkon välityksellä

Digitaalisen opiskelumenetelmät ja -taidot ovat merkittävässä osassa ammatillisia opetussuunnitelmia. Omnia-oppimisalustassa digitaalisten menetelmien hyödyntäminen nähdään ennen kaikkea pedagogisen strategian soveltamisessa, vuorovaikutteisten toimintojen tukena tiedon tuottamisessa ja jakamisessa, tiedon tuottamisen dokumentoinnissa, tiedon saatavuuden takaajana sekä tiedon ja osaamisen jakamisen kulttuurin edistämiseksi. Tämä näkemys liittyy kiinteästi myös yrittäjyyskasvatukseen. eOmnia-projektin tavoitteena oli tarjota vuonna 2018 kaikille Omnia-opiskelijoille mahdollisuus suorittaa ainakin osa opinnoista verkossa. Sen hetkinen tarjonta kattaa vapaan sivistystyön, aikuislukion, ammatillisen koulutuksen sekä ammatillisen täydennyskoulutuksen opintoja.

<https://www.omnia.fi/hae-oppimaan/verkko-opetus>

<https://www.omnia.fi/hae-oppimaan/espoon-aikuislukio/tietoa-opiskelusta/lukion-verkko-ja-monimuotokurssien-opiskeluohjeet>

<https://oppiva.omnia.fi/wp-content/uploads/2016/04/Digiloikka.pdf>

<https://oppiva.omnia.fi/>

Luku 6. **Soveltaminen
käytäntöön**

CREDITS

Esipuhe	University of Utrecht
Johdanto	Partas Irlanti
Luku 1	SBH Südost GmbH EURO-NET FA-Magdeburg GmbH University of Utrecht OMNIA GODESK S.R.L. Partas
Luku 2	Partas
Luku 3	Partas
Luku 4	Partas
Luku 5	Partas
Luku 6	Partas
Kirjoittaneet	SBH Südost GmbH
Sisällön tarkistus	OMNIA University of Utrecht FA-Magdeburg GmbH GODESK S.R.L. SBH Südost GmbH Partas
Menetelmällinen lähestymistapa	Partas
Kieliasun tarkistus	Partas
Suunnittelu ja layout	FA-Magdeburg GmbH
Julkaissut	Hankeverkosto Innovation in VET for Jobs and Employment (IV4J)
Julkaistu	helmikuu 2019

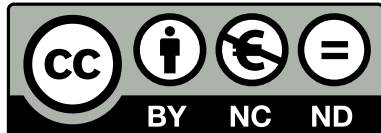
Innovation in VET for Jobs and Employment (IV4J): Erasmus+ KA2 Strategic Partnership for Vocational Education and Training Project no. 2016-1-DE02-KA202-003271.

Lisätietoa hankkeesta: <http://iv4j.eu/>

Hanke on Euroopan komission rahoittama.

Tämä julkaisu on hankeverkoston toimijoiden laatima, ja Euroopan komissio tai kansalliset toimistot eivät vastaa julkaisun sisällöstä.

Opas on tuotettu IV4J-hankkeessa ja on merkitty Creative Commons-lisenssillä.

[Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

let's get
connected

iv4j.eu

vetinnovator.eu
